

РСФСР-ний Президентийн
Б. ЕЛЬЦИН.

ӨГЛЕР

ХЕВИР КИИРЕР

Наадымга

Уткүштүр

КАЖАН-ДАА
УТТУНДУРБАС

Тыва өгдөр. Араттарын амыдырап өзүп келген оран-савазы аккыр өгдөр чүгө хонаштар солуп көжөрүнө өтпүт эвес, а чөп чүк кижилеринин хай талай чакчыдарына, чурт-талгазына холбаалыг. Өгдөн турар туружу, оон өжик, даштыкы хевири шүттү уткалыг. Ону бистин ада-өгбелеривис мун-мун чылдарда чурумчула чап-чыктырган. Өгдөн ишти, эт-севи, олулар-чылар огул-тары безин ужурут, чурум-нуг. Эр-хөжөн ээлеринин буудунары, аалчы кижинин үнөр-кирери, артер-эртпес черлери кызыгаарлыг. Ол-ла бүгү чакчыдарга хамаар-жыр. Амгы башкыларда чы-каш, аш-чөм кылыр, чөм-ненир, аалчылар хүлөп алыр, удуур, дыштанар өрөөндөр, идик-хеп, өт-сеп турар черлер шүттү огул-бар. Ол хамаарчак, өгө ха-маарыштыр овурудуу мын-чаар шүттүктү болур:

Өгдө чүдүлөр —
Өртөмчегин кезектери:
Өрү дүндүк —
Өчкөйлүк хүн боду ол-дур.
Херелдери —
Херлип баткан ылаалар-
дыр.

Баганалар,
Базыргалар, кожаланар—
Бөмбүрөктин
Базыргалар куржагылары.
Каас хээлиг
Хараа-чазы-акватор,
Эртин бөзия
Өртөр, акар арттар

Аккыр өгдөр кижинин са-
гыш-сеткилгине романтик-
тин бодал кирип, хей-агт
кирер. Шынап-ла ындыг.
Өгдөр — тускый поэзиялыг.
Багай айт безин аал көрүп
кааш, сергеп каал ышкыжы-
гай. Өг чачына багалашта
ааттар балдыркып, ырак
өрүчкө дөйүрүп, чүгө, чу-
ларын, ээенгилерин кылыг:

Бир чагаага
хамаарыштырЫНЧААР
АДАЗА

«Шын» солунун ар-
лыга үнгөн Александр
Салчактын «Хомус музее-
инге чордун» деп чагаа-
зын номчаан, найысма-
лаа Кызыл хомус-хөжөн
хөжөм хөжөмдөрүнүн
музейин чүгө кылыг шы-
даас деп бис деп бо-
далга келер-дир мен.
Хомусту бичимден тура
ойнап чордун. Шаада
тыва өг бурзунгө хомус
турган. Тыва уруглар
кыдындын кыра хомус-
таар чордун. Бистин
аалчыска ол шүтүт не-
перегей турган чүе. Эи
ылапгай мезон аам Са-
рылгар Ошук-Саар дыка
хомустан чордун. Хой
кадарда мөндөн биче
Дөрбөт-оол дээр дунма-
ны эдерип алыр. Черге
авастынын ыныгылыг хо-
музунун үнүн ийи тала-
зына олуруп алгаш, ды-
ка таалап дынаар чо-
рдуус. Авама хомустар-
ла хой турган. Оозуну
аттарын шөлөр-хому-
с, кулузун-хому-с, демир-
хому-с деп чүе-дир
дөш, биске таймалы-
лар берип чорду.

Бистерин ыраажылар,
хомуздар үмкөн-лаа
болза, аалчыстын бистин
медереликесе арттырп
каан талаанын бистин
сагыш-сеткиливисте ча-
гылаптып сиңикчеге. Ою-
на ужурунда боор, мезон
кады төрөзөн дунма
Монгуш Дөрбөт-оол хо-
мус кыдырынга аажок
мергезден кижик. Оон
кылыг хомустун үнү
откир, бир ызы. Өске-
даа хомус кылып чоуру
мастерлер бистин Тыва-
нын бууду бурзунгө ды-
ка хой. Ол мастериин
чангыс черге чыгып,
оларын кылыг хомус-
тарынын, хөжүм хөжө-
мдөрүнүн музейин тур-
гуса черге чоуру деп
бодалар мен. Музей хө-
жөм, ону кылыг дие чүгө
идеийе негеттир, рес-
публиканын Култура
министерствозунан аа.
Минчанг ут музейин
«Алаа» деп адаза ажы-
бас деп саналдыг мен.

Сарра КУУЛАР.

радып турары ар кижини
сорук кири бээр.
Эзэн каш өгдөрдөн аал
тургустунар. Шак ындыг
аалды алды айнын төнчү-
зүндө Хандагайты стадио-
нунга көрдүм. Өвүржүлөр
районунун тургустунганын-
дан бээр 50 чыл болганын
ычан байырлаан чүе. Ста-
дионун хүн үнөр чүгүгө
«Торгалыг», «Эртинелиг»,
«Ак-Чыраа», «Кызыл ту-
с» совхозтарын аккыр өгдөри
чергелештир тургултарга,
чаа-ла чутгаш, сарыктыр-
салып катган шаажан ак-
тар-ла!

— Ногаан театрлыг, ызы-
бүрү спорт шөлдериг, эки
дериттинген стадиондур бо
— деп, республиканын хоо-
чун мөгези Сүүр-оол Ондар
чугалап турду.

— Огдери көр даан, бо
өгдөр стадионун улам хеви-
р кирип турар-дыр. Бууду-
т тыва аал-дыр — деп, пар-
тия, совет хоочун ажалда-
чы Лопсан-Серен Ондар чу-
гааны деткиди.

«Шынга» парлаттыгган соонда

АЖЫДАР ҮЕЗИ
КЕЛГЕН

Култура ажылынын хоо-
чуну Александр Салчак
«Хомус музейинг чордун»
деп чагаазында Саха-Якут
ССР-инин төвү Якутск хоо-
райда делегейини хой на-
ция улустарынын хомуста-
рын чыгып, делегет каан му-
зейни сонуурааан болгаш
бодунун бодаларын солун-
га бижээн. Тывага чүгө ы-
дыг музей тургузуп албас
деп бис? Бисте уран чүгө
ал-алдарлыг апарган анык-
даа, хоочун-даа ус-шеверлер
бар болгай. Бай-Тайга ра-
йонда хомус, ийд, бязаан-
чы кылыр Күжүгет Балган,
Хомушчу Идамчал, Чөөн-
Хемчикте ал-сураа алгыг
берген сыгычтарлар ансам-
бл бар. Ол ышкыш хөмөй-
лээр, игилдээр Ак-оол Кара-
Сал, оон өөреникчиси Эрес-
оол Куулар бодунун уран
талантынын Франция, Ита-
лияга көргөзгөн болгай.
Чоокта чаа база-ла ол-ла
райондан Олег Куулар тыва
хомузунун аясы чодалын
Америкага кирип сыгыртп
чоранынга «чоргаларын
ужуртуду бис. Сүт-Хөл ра-
йонда Алаан-Мадыр чурт-
туг Хуннаштар-оол Ооржак,
«Сүмбөр-Уула» колхозта, ты-
ва национал хөжүм хөжө-
мдөрүнүн кылыр Маржикал Ондар,
республикада шыгырак
хомузчуларын бирээзи
Дмитрий Оучур, Сүт-Аксы
суурда уруглар школыны-
нын башкысы Чочак-оол
Монгуш, Кызыл хоорайда
чурттал, ажалда чорур
Аранчол Айдык, «Саян»
ансамблинин солисти Татьяна
Соржук, Кызыл районда
Александр Салчак, хомус
кылыр мастер Дөрбөт-оол
Монгуш, Эриин районда даш
чонукчузуга, игил, бязаанчы
кылыр, бот-тыяныгыг ком-
позитор Бригад Дүңчүр
болгаш өскөдөр-даа уран
чүдүлүн мастериликте ки-
рип болур.

Бо кижилер тыва нацио-
нал хөжүм хөжөмдөрүн
кылыр мастерилер бол-
гаш хомусту чордун.
Мен база хомусту чонук
хүндүлээр болгаш алаа ба-
гай эвес ойнап өөренип ал-
ган мен. Шынап-ла, кай-
дыг-бир хөжүм хөжө-
мдөрүнүн

деп комитетинин даргазы
Ольга Монгушова Тас та-
ныштыргаш, өгө чалады.
Районун хоочундарын
бирээзи Александр Семис-
оол ут өгдөр эрги ызубиле
дериттингенин, ааткыш-
тыг кавай, тос-карак, эсер,
чүгө, савым, аргамчы, ки-
жен, угулаалыг аптаралар,
а оон кырында бичин хаар-
жакчыгаштар дөш, бүгү өт-
сеп, дерит хөжөмдөрүн ту-
ружунда турарын эскерип
чугалады. Дөрлө ийи оол
кажык ойнаан, а ийи кыс
чыдыраалап орап болду.
Хана шыгыг өгдүн таптыг
ла даш дүш—12 шак турда
хүн дээр черинде. Улгуур
кыдырында чиг сүт баштан
утулаалыг калдыгып каан, а
ындаа кургулайын орай
аккан. Хараа-чаа—дизигил
куруттар.

Журналистер черге эки
чүвенин ындар эвес, тыва
телевизион ут өгдөр эл-
терин, аалчыларын тыгты-
рып, оператор Михаил Нор-
бо өг өгдөр оонагай-дыр
дээрин сөгөлдө да турду.
Июль 3-те болган «Тыва
черде» деп дамчыдылгага
Доржуларын өөн ак-көк
экрандан катал көргөш, бо
чүдүлү бижип, дараазында
бодалдарга келдим.
Өвүрүн удурутчуларын
нын стадионга өгдөр тикке-
ни ужурут чорду. Ол өг-
дөр чүгө хеви-р кирир
делгетте эвес, а анаа тус
черлерин мөгелери, аалчы-
лары хонуп-дүжүп, ашта-
нып-чөмөнип турар өр-
төлдөри, оларын төвү кыл-
дыр организастыгган.

Амгы үеде, эи ылаптыг
найыскала Кызылга, Наа-
дым черегил байыр-чыскал
хүннереде, удуур-чылар,
чөмөнир черлер, чөмөшпес
болгай. Улааза Тыва улус-
чу революциянын 70 чылы,
малчынар Наадымы өртөр,
Бо байырлааларга Кызылга
чон арбын чыгылы бид-

динтир. Бичанганда өвүр
жүлериин дуржулгазын чүгө
ажылап болбас деп? Бир
эвес район бурзундун 3-4
өгдөр экикээр болза, чүгө
аал эвес, а өгдөр хоорайы
туруп болгай. Ындыг хоо-
райы «Азия төвү» турас-
каалдым дужунда, Улуг-
Хемнин оо талакы эриин
куду чыскаалса — көрүш-
түт-ле. Анаа чурум сагыл-
ганы тудары биле район бу-
рундун бир-ийи шагдаа,
КАИ ажылдакчылары бо-
тарыннын төлөөлөрү-биле
кады чедип каап болур. Ут
хоорайыгашка национал
кылыглар, аш-чөм базар-
ларында, аш-чөм базар-
лаа болгай. Билер хоорайыга-
зы бистин республиканын
национал байырлыгын улам
хеви-р кирир — эскөртөн
келген аалчыларга сонуу-
рааан болуру мугаажок. Ол
хүннереде Дага даанга оон
эзөндө малчынарнын ма-
лын ынаар чалап кадарары
күчөкчиг. Бо анаа бир мак-
тыкчы көргүзүп эвес, а
малчы Тыва деп чүвенин
демдээ-дир. Байлааысты
чакыргаш чоор бис. Ону
чүгө «органастаары ха-
мааржыр. Кожаларымыс
— моолдарын чачылы — дү-
нө көжөр чон. Кежээ чү-даа
чок, курут хонаштарга, дап
бачында ак өгдөр көстүп
келген турар. Бисте база
өвөстүн экиндин чоргаа-
ра-биле мынчаар чугаа-
лаар ужурут бис:

Эртин өлүк,
Эртинини оюп эртпейн,
Кидис өмөгө
Хире-хире кирип каап
чор.
Шайлап ора,
Сагыш хандыр
хөжөжини,
Херек болза,
Херин черге айтпагы
бис.
Владимир СЕРЕН-ООЛ.
Чогаалчы.

ЧҮНҮ
ПАРЛААНЫЛ,
КӨРЭЭЛИ

Тыва АССР-ниң Чогаал-
чылар эвилелдин баштар
черинин ораны. «Улуг-
Хем» чечен чогаал айма-
нагынын ээрбиз чедиг ду-
гаары чырыкче үнгөн. Ында
хоочун-даа, анык-лаа хө-
раажон авторларын амгы
амыдыралды көргөскөн со-
лун уран-чечен чурумалды-
гыг чогаалдарын парлаан,
оон орус дылда тиражы —
ийи мүн көзөк болган.

Ылаптыг проза чогаалдар
бөдүндө чаа аттарга санат-
тынар Нэлли Доржуевааны
«Чедикчи айныл өгөзи»
«Начало полноты» деп
токузундан уадулар кир-
ген, оон ынай Дарья Гуни-
ченкону «Чараш четкер
азы колхозчу агрономунун
ынакчылыгын болгаш амы-
дырал-чуртталгазынын тө-
гүзү» деп романын эгел-
дер парлаттыгган.

Мурундагы альманахтар-
да ышкыш, поэзия бөлү
база-ла «дүктүктүр» биле
оонаптыг турар, ылаптыг
чаа хөжөжон аттарын ар-
быдаанынга номчукчулар
өвүрү дээрин билдиргил.
Екатерина Танаова, Светлана
Коалова, Мария Рамазано-
ва, Зоя Намзыр дээр ыш-
каш ал-сураа шагда-ла ал-
гыг бергендерин анык-ла,
Лилия Кубеалова, Елена
Манзаврова, Светлана Турчи-
на, Чимс Ламажаа, Саяна
Ондур болгаш өске-даа аны-
ктарын тыяныгыг ди-
лашкычтерин эскерер бис.

Бо үндүрүлгенин бир дем-
делгесинг чүгүл — чүгө
хөжөжон чогаалчыларын
сөөнөринде, ычангыш аны-
гаш шүлүкчү журналист Хо-
валыг Артыкка удуруткан
хөжөжон авторлар хүрө-
лө, ийи черле чедикчининг
ажылдап турарын айтыры
арткы эвес болур.

Ол ышкыш чаа үндүрүл-
гөдө «Драматургия», «Сати-
ра биле юмор», «Публици-
стика», «Критика», «Аис чо-
гаалы», «Уран чүгө» болгаш
оон даа өске бөлүктөр баа-
бар, ычангыш № 27 «Улуг-
Хем» альманагы темалар
талазы биле база байлак
болган-дыр.

Сандан САНДИО.

Энгил-оол МОНГУШ.
«Тыва тудут» катти-
жыныгын клуб ди-
ректору.

КОРДАКЧЫЛАРНЫ АДААН

Тыва АССР-ниң Күрүнө шааннадарына чечен чогаал болгаш пу-
блицистика талазы-биле кордакчылары кылдыр шүлүкчү Александр
Даржайны, чогаалчы Кенин-Лопсанын, критик Антон Калзанын Ты-
ваның ном үндүрер чериниң коллективи адаан.

Александр Даржайның 1988 чылда үнгөн
«Өгдөривис ак-көк ызы» деп шүлүктө-
рин чыгылыгын, Кенин-Лопсанын 1981,
1984, 1989 чылдарда үнгүзгөн «Чыгыш-
кыны өө», «Кырган-авам өлөй ыры», «Аза-
ны бичеи чонук» деп трилогиязын, Антон
Калзанын 1991 чылда үнгөн «Өвүд-
ниң демдектери» деп чечен чогаал крити-

кызынын номун эи дээр чогаалдар деп ук
коллектив илелээ.
Ол чогаалдар база чечен чогаал талазы-
биле критика ажылы дээр алы үнгөн өш-
тер Тыва АССР-ниң Күрүнө шааннадары-
га төлөтпүг деп республиканың ном үндү-
рер чериниң коллективи санап турар.

(Бистик корр.).

«БАЙЫРЛАЛЧЕ
СИЛЕРНИ ЧАЛАП ТУР
БИС»

Бүгү чуртка болгаш
даштыкка сурагыл болу
берген артистер Алла
Пугачеваны, Надежда
Бабкину, Людмила
Гуренкову, Игорь Кор-
нелюкту, Алла Боянова-
ны, Эдита Пыханы, «На-
на» бөлүп, Жанна Агу-
зарованы, Лайма Вайку-
лени, Валерий Леонтьевти
көрүкчүлүр эки билер.

Москва эстраданын
сурагыл артизи, «Ою-
каты», «Эртенги почта»,
«Аншлаг-Аншлаг» телеви-
дение программаларын
киржикчи, «Ыры-89»
телевидение конкурсузуну
хүндүлүг лауреады

Александр ПЕСКОВ
концерт көргүзүлгө-
н ажалды, таныштырар.

«Байырлалче силерни
чалап тур бис» деп солун
концерт чалап турар.
«Синхро-Буфф» танцы
бөлүп концертке киржи.
Программанын башка-
рыкчысы Сергей КРА-
МОРЕНКО.

Концерттер июль 22, 23
хүннереде 17 шак 30, 19
шак 30 минута турда,
Политиктиг чырыдыш-
кын бажынынга эге-
лээр, тайлыбыр алыр-
биле 2-55-19, 2-46-02 те-
лефоннары ажылап бо-
лур.

Билеттерни театрын
болгаш филармонияны
каскаларында садып ту-
рар.

БО ЧЫЛДЫН
АВГУСТ 3-4

ХҮННЕРИНДЕ РСФСР-
НИҢ КОМПАРТИЗЫ-
НЫҢ РЕСПУБЛИКА
КОМИТЕДИНИҢ ПО-
ЛИТИКТИГ ЧЫРЫ-
ДЫШКЫН БАЖЫ-
НЫҢГА «ХӨМӨЙ-91»
ДЕП РЕСПУБЛИКА
ФЕСТИВАЛЫ БОЛУ-
РУН ГРАФИГИ

(көргүзүр чуруму бол-
гаш үези)
Август 3-те 10 шакта
эгелээр.

Бай-Тайга, Барыш-
Хемчик, Бий-Хем, Каа-
Хем, Кызыл району,
Монгун-Тайга болгаш
Өвүр районнары. 12.30
шактан 13.30 шакка че-
дир дүшпөткө чалсар.

Сүт-Хөл, Танды, Тожу,
Тес-Хем, Чөөн-Хемчик,
Улуг-Хем, Эриин, УЧТ
клубунун «Хөмөй» ан-
самбли.

Бир районун концерт
көргүзүр үези 15 минута.
Август 4-те 10 шактан
14 шакка чедир делегет-
аукцион. 19 шакта түн-
чөл концерт.

Билеттерни садып ту-
рар чери: Кызыл хоорай,
Ленин кудумчузу, бажы
15.

Методтөл.

ЧАРЛАЛДАР БҮӨРӨЗҮ

ИЮЛЬ 18
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

6.30 «Эртен», 9.00 «Никола-
с Никльби». Алды сериалы
уран-чечен телефильмин баш-
тайгы көргүзүп, 4-кү сериалы.
9.55 Мультифильм, 10.15 А. Ру-
сель. «Арга-арыг дугайында
шүлүктөл». № 1 симфония,
11.00 Уругларга дамчыдыла.
(англис дил кичээли). 12.00
ТМА. 12.15 ИХМ-нин медал-
лары. 12.30—13.15 «Мария Ка-
листрин». Уш байырлаа. Теле-
фильм.

14.30 Телемистин. 15.15 «Бир-
де черде дайын динчирин». Уш
сериалы уран-чечен теле-
фильм. 2-кү сериалы. 16.30
«Сонуурактарга». «Бажы ко-
митетин», 16.45 Л. Бетховен.
№ 7 соната. 17.15 Уругларга
фильм. «Челестин бекке».
2-кү сериалы. 18.30 ТМА. 18.45
«...Он алды чарыларга че-
дир болгаш оон-даа улуглар-
га». 19.30 «Пингвины: карангы
арлын тайлы бээр ири бег».
Телефильм. 20.05 «Никола-
с Никльби». Алды сериалы
уран-чечен телефильмин баш-
тайгы көргүзүп, 4-кү сериалы.
21.00 Уе. 21.40 «Киноаппара-
т». 21.55 Ажык чудаа. 22.25
ИХМ-нин медаллары. 23.40
«Волга» черинде чөмөшпес
соруу». 00.35 ТМА. 00.55
«Уран чуралганын метафор-
алары». Хей сериалы эртем-
тайлыбырдыг фильмнин баш-
тайгы көргүзүп, 6-кү сериалы.
01.25 «Виде». «Маталор». 02.25

АЖЫЛ МАНАП ТУР

«Тыва тудут» тудуг каттыжы-шыкыныгын № 48 тудуг
эргелелигине доктормал ажылдаар ажылчылар хөргелет-
тинип турар:
1. Тудуг машиналарын хандырар талазы-биле механтк,
шальны 600 рубль.
2. Тудуг машиналарын хандырар талазы-биле слесарь,
шальны 400 рубль.
3. Ажылга арга-ардуулалыг мастерлер, прорабтар (эр,
кижилер), шальны 600 рубль.
4. Мергезидиг бязанчылар, чазыныкчылар, айда шаль-
ны 500 рубль.
5. Өөреникчи бязанчылар, чазыныкчылар (шериг албайн
эрттирген эр кижилер). Айда 150 рубль стипендияны төлөп
бээр.
Бот кижилерге обшежитни бээр.
Келир адрес: Кызыл хоорай, Складская кудумчузу, 1а,
кадр кидизин, телефон 3-34-71.

«Элегес» бодуруле кооперативинге кол бухгалтер (шаль-
ны 600 рубль), ЭО.1011, 5011 экскаваторларга экскаватор-
жулар (шальны 680 рубль) хөргелеттинип турар. Бажын-
чы хандырар. 1 болгаш II чартык чылдарын түнчел-
дени-биле шааналды бээр.
Келир адрес: Элегес-Аксы суур, Заводская кудумчузу, 1,
«Элегес» кооператив, кадр кидизин.

КОНЦЕРТЧЕ ЧАЛАЛГА

Бо чылдын август 3-4-те РСФСР-ниң Компартиязынын
Тыва республика комитетинин Политиктиг чырыдышкын
бажынынга хөмөй, сыгыт, каргыраа талазы-биле эи талан-
тыг күүсөндөкчилерин болгаш ансамбльдерин аразында
концерт-фестиваль болур.
Эгелээр: август 3-те 10 шакта, август 4-те 19 шакта
түнчөл концерт. Билетти Ленин кудумчузуна 15 бажы-
да методтөпте садып турар.

Хажасынын «Улгер» ыры болгаш танцы ансамблини
концерти Политиктиг чырыдышкын бажынынга июль 18-те
19 шакта болур. Билеттерни филармонияны кассазында
садып турар.

КИРЖИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Тывага улусчу революциянын 70 чыл оюнга,
«Тиниледе» совхозтун ажал-ижинин чартык чыл
түнчөлдерин үндүрүгө болгаш шалыкчыларын
шанап мактаарыга тураскааткан байырлал Кы-
зыл районун Кур-Чер суурга бо чылдын июль
20-де 11 шакта эгелээр.

Язы-бурю оон-тоглаа, 128 мөгөнин хүрежи, чү-
гүрүк ааттарын чаржы болур. Шүлгөн мөгөни
аыт-биле шаанаар. Байырлалга киржирин күзээн
бүгү кижилерин совхоз чалап тур.

Совхозтун дирекциясы.

ИЮЛЬ 18-ТЕ
«НАЙЫРЛАЛЧЕ» «Первич-
ное зто» (АКШ) 9.20, 11.20,

13.20, 15.20, 17.20 19.20 (узат-
кан) шактарда.
«ПИОНЕР»: «Варвара —
краса, длинная коса» 9.00,
12.30, «Последний рейс «На-
дежда» 10.50, «Деловая же-
ница» (АКШ) 13.20, 17.40,
20.00 (узаткан) шактарда.

«НАЙЫРЛАЛЧЕ» «Первич-
ное зто» (АКШ) 9.20, 11.20,

13.20, 15.20, 17.20 19.20 (узат-
кан) шактарда.

«НАЙЫРЛАЛЧЕ» «Первич-
ное зто» (АКШ) 9.20, 11.20,

13.20, 15.20, 17.20 19.20 (узат-
кан) шактарда.

«НАЙЫРЛАЛЧЕ» «Первич-
ное зто» (АКШ) 9.20, 11.20,

13.20, 15.20, 17.20 19.20 (узат-
кан) шактарда.

«НАЙЫРЛАЛЧЕ» «Первич-
ное зто» (АКШ) 9.20, 11.20,

13.20, 15.20, 17.20 19.20 (узат-
кан) шактарда.